

5. Osobní a nákladní železniční doprava

Železniční doprava se dělí, tak jako silniční a jiná doprava, na osobní a nákladní. Dále je možno rozdělit železniční dopravu na vnitrostátní a mezinárodní. Železniční dopravu lze ještě rozlišit podle typu spojení na dálkové, tranzitní, peážní, pravidelné a nepravidelné. Dálkové zajišťuje přepravu na větší vzdálenosti a staví pouze ve vybraných významných a důležitých centrech, jedná se o urychlení a usnadnění přepravy. Tranzitní projíždí pouze po určitém území bez nakládky a vykládky. Peážní zajišťuje spojení mezi dvěma uzly jednoho státu přes území jiného státu. Pravidelné a nepravidelné spojení, již z názvu je patrné o jaké spojení se jedná. Pravidelné se opakuje v určitém časovém úseku (hodina, den, týden apod.).

5.1. Osobní železniční doprava

Slouží k uspokojení lidských potřeb přemísťovat se v prostoru, ať už za účelem práce nebo z osobních a jiných důvodů. V přepravě osob mají železnice velký význam jako součást dopravních integrovaných systémů měst, zajišťování veřejné dopravy v regionech a mezi regiony, svojí roli má také v dálkové a mezinárodní dopravě.

Česká republika se řadí na 12. místo v Evropě svými výkony osobní železniční dopravy. Vytváří ucelený přepravní systém, který umožňuje vzájemné propojení aglomerací, jednotlivých oblastí v euroregionech a zajišťuje příměstskou dopravu. Provozovatelem většiny tratí sloužících k přepravě osob na našem území je akciová společnost České dráhy (ČD), zbytek provozují menší soukromí dopravci. Provoz je vesměs pravidelný a je realizován pomocí traťových jízdních řádů, které jsou k dispozici pro širokou veřejnost v různých podobách (knižní, internetová, telefonní (informační linka), informační tabule na jednotlivých železničních stanicích). Traťové jízdní řády jsou pravidelně aktualizovány.

Od počátku 90. let klesá počet přepravujících se osob na našich železnicích. Za příčiny můžeme označit rozvoj automobilové dopravy, omezování frekvence železniční dopravy, zvyšování ceny cestovného, časová nespolehlivost spojů (zpoždění) a nižší úroveň cestování. Oproti roku 1990 se v roce 1997 snížily výkony osobní přepravy na 58%.

Mezistátní doprava směřuje především na Slovensko, důvodem je přetrvání dlouhodobých vazeb z dob společného státu. Z lidí cestujících za hranice našeho státu pomocí železničního spojení jich 70% cestuje právě na Slovensko a jenom 30% do ostatních sousedních států. Nejpoužívanějšími železničními přechody jsou Mosty u Jablunkova (Slovensko), Petrovice u Karviné (Polsko), Břeclav (Rakousko) a Děčín (Německo).

5.2. Nákladní železniční doprava

Nákladní železniční doprava zajišťuje vnitrostátní i mezinárodní přepravu zboží a surovin, patří sem i dálkové a tranzitní spojení. Také zabezpečuje přímé spojení vleček a propojení sítě stanic s nakládkou a vykládkou. Česká republika zaujímá ve výkonech nákladní železniční dopravy 9. místo v Evropě. Výkony nákladní železniční dopravy od počátku 90. let klesají podobně jako v osobní přepravě, v roce 1997 se snížily na 55% ve srovnání s rokem 1990. Svůj podíl na tom měl rozpad společného státu se Slovenskem (došlo ke zkrácení průměrné přepravní vzdálenosti), útlum těžkého průmyslu a převedení části nákladní železniční dopravy na silniční (přispělo k tomu budování dálnic).

O železniční nákladní přepravu v České republice se starají České dráhy, a.s., které vystupující pod obchodní značkou ČD Cargo. Neexistují žádné oficiální jízdní řády jako je tomu u osobní dopravy. České dráhy mají svůj editor a databázi sloužící výhradně pro vlastní potřebu, která se jmenuje Centrální editor vlaků (CEV). V ní se nalézají veškeré informace o všech vlacích (nákladních i osobních), které jezdí na území ČR.

Po železnicích se dopravuje hlavně zboží hromadné přepravy jako pevná paliva, stavebniny, rudy, tekutá a plynná paliva, různé stroje i potraviny a zemědělské výrobky. V České republice se nachází v průměru jedna stanice, která zajišťuje příjem a výdej zásilek, na každých 60 km². V celkové přepravě nákladů po železnici tvoří asi 40% vnitrostátní doprava, 30% vývoz, 25% dovoz a 5% tranzit.